

Kittilä, Kolari ja Muonio

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2026-2029

Sisällysluettelo

- Johdanto
- Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat lait, strategia, ohjelmat ja suunnitelma
- Ehkäisevän päihdetyön toimijat
- Tunnistettuja riski- ja suojatekijöitä
- Nykytilannekartoitus
- Seutukunnalliset painopisteet ehkäisevälle päihdetyölle
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2025 – 2029
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman valmistelu, seuranta ja arviointi

Johdanto

Ehkäisevä päihdetyö on...

Lähde: Ehyt ry

- Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Työn tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä asioissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ehkäisevä päihdetyö)
- Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisiin tehtäviin. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) ohjeistaa kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön toteuttamista, vastuita ja tehtäviä ja edistää siten terveyttä ja hyvinvointia.
- Lain ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) mukaan kunnilla on velvollisuus tuottaa rakenteet, jotka mahdollistavat ehkäisevän päihdetyön tekemisen. Laki määrittää alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentämisen ja ehkäisyn osaksi ehkäisevää päihdetyötä.

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat lait, strategia, ohjelmat ja suunnitelmat

Seuraavat lait ja strategiat määrittävät ehkäisevään päihdetyöhön liittyviä asioita:

- [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä \(523/2015\)](#) ja [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta \(549/2022\)](#) ohjaa päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä. Työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn ja vähentämisen. Tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa sekä tukea erityisesti kuntia ja alueita kehittämään ehkäisevää päihdetyötä.
- [Alkoholilaki \(1102/2017\)](#) sisältää alkoholipitoisten aineiden valmistukseen, tuontiin, myyntiin, markkinointiin ja käyttöön liittyvät säännökset.
- [Tupakkalain \(549/2016\)](#) tavoitteena (1 §) on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tupakkalaki koskee tupakkatuotteiden lisäksi tupakan vastikkeita, tupakkajäljitelmiä, tupakointivälineitä sekä sähkösavukkeita ja nikotiininesteitä.
- [Huumausainelaila \(373/2008\)](#) ja [Laila huumausainelain muuttamisesta \(744/2025\)](#) valvotaan huumausaineita, kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita ja huumausaineiden lähtöaineita.
- [Arpajaislaki \(1047/2001\)](#) ja [Laki arpajaislain muuttamisesta \(11/2026\)](#)
- Rahapeliteoiminnasta ja sen valvonnasta säädetään [rahapelilaissa \(10/2026\)](#)
- Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä ja toteuttamista määrittävät myös [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\)](#), [terveydenhuoltolaki 1326/2010](#) ja [sosiaalihuoltolaki 1301/2014](#).
- [Kansallinen riippuvuus- ja päihdestrategia \(STM 2021\)](#) linjaa Suomessa tehtävää päihde- ja mielenterveystyötä vuoteen 2030 saakka. Ehkäisevän päihdetyön osalta strategia korostaa erityisesti päihde- ja riippuvuusongelmien varhaista tunnistamista sekä vähentämisen ja lopettamisen tukea laajasti eri palveluissa sekä palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lisäämistä.
- [Ehkäisevän päihdetyön ohjelma \(STM 2021\)](#) tukee kunnissa ja alueilla tehtävää lakisääteistä työtä. Toimintaohjelma nostaa esille mahdollisuuksia tehdä vaikuttavaa, laaja-alaista sekä kustannustehokasta ehkäisevää päihdetyötä käytännössä.

Ehkäisevän päihdetyön toimijat

- **Kunnat:** edistävät ehkäisevää päihdetyötä eri hallinnonaloilla.
- **Hyvinvointialueet:** tukevat kuntia ehkäisevässä päihdetyössä, huolehtivat kuntien ja hyvinvointialueen työn yhteensovittamisesta, toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.
- **Päätäjät:** rooli ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina, edistävät sen kehittämistä sekä toimivat sen puolestapuhujina niin kunnissa kuin hyvinvointialueillakin.
- **Järjestöt, seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt:** tarjoavat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, mielekästä päihdeetöntä toimintaa ja vertaistukea.
- **Poliisi:** esimerkiksi puuttuu alaikäisten päihteiden käyttöön, ehkäisee humalajuomisesta aiheutuvia haittoja yöaikaisella partioinnilla, ohjaa rattijuopumuksesta kiinnijääneet hoidon piiriin, tekee oppilaitosyhteistyötä.
- **Alkoholi- ja ympäristöterveydenhuollon tarkastajat:** ohjaavat ja valvovat elinkeinotoimijoita vastuullisessa vähittäismyynnissä ja anniskelussa, tukevat Pakka-toimintamallia.
- **Paikalliset elinkeinotoimijat:** huolehtivat myynnin ja anniskelun vastuullisuudesta. Tehokkaan ikärajavälvönnön ja päihtyneille anniskelun kiellon ja muun vastuullisen toiminnan toteuttaminen on vähittäismyynnin ja anniskeluravintoloiden vastuulla.
- **Media:** voi nostaa esiin päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelaamisen riskejä ja haittoja, sekä herätellä yhteisöjä toimintaan ja motivoida avun hakemiseen.
- **Asukkaat:** tärkeä rooli ehkäisevässä päihdetyössä yhteisön jäsenenä ja palveluiden käyttäjinä. Mukana päätöksenteossa, toiminnan tietopohjan vahvistamisessa sekä toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Asukkaat voivat tuoda esiin kokemuksiaan ja havaintojaan ja heitä voidaan kuulla esimerkiksi kunnan järjestämissä keskustelutilaisuuksissa.

Tunnistettuja riski- ja suojatekijöitä

Riskitekijöitä	Suojatekijöitä
<ul style="list-style-type: none"> • Geneettiset tekijät ja synnynnäiset temperamenttipiirteet • Neurologinen kehitys • Ihmissuhteiden ongelmat, esim. kiusaaminen • Stressinsieto ja itsesäätelyn kehitys • Mielen terveyden haasteet • Huono itsetunto • Nivelvaiheet • Kaveripiirin vaihtuminen • Sosiaalinen ympäristö, mm. normit, kulttuuri • Kasvu- ja elinympäristön haasteet ja turvattomuus • Fyysinen ympäristö, mm. media, päihteiden saatavuus • Yksinäisyys • Toimeentulon ja työllistymisen ongelmat • Terveystuon- ja sosiaalipalveluiden riittämättömyys	<ul style="list-style-type: none"> • Joustava mielen terveys • Turvallinen ja kannustava kasvu- ja elinympäristö • Terveet elämäntavat • Laadukkaat terveys- ja sosiaalipalvelut • Mielekäs tekeminen ja yhteenkuuluvuus • Tieto päihteiden käytön riskeistä • Tarpeellisuuden tunne • Osallisuus • Stigmaa vähentävät asenteet

Nykytilannekartoitus: Nuoret

		Kittilä		Kolari		Muonio		Koko maa	
		2023	2025	2023	2025	2023	2025	2023	2025
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran %	4. ja 5.lk	13	12	7	6	5	24	5	5
Käyttää nykyisin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja %	8. ja 9. lk	29	25	25	24	17	36	22	17
	Lukio 1. ja 2. lk	25	22	-	-	-	-	19	22
Nuuskaa päivittäin %	8. ja 9. lk	6	6	9	9	-	12	4	2
	Lukio 1. ja 2. lk	-	-	-	-	-	-	2	1
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista %	8. ja 9. lk	6	6	6	10	-	15	8	6
	Lukio 1. ja 2. lk	-	10	-	-	-	-	7	7
Käyttää alkoholia viikoittain %	8. ja 9. lk	3	6	5	7	-	-	4	3
	Lukio 1. ja 2. lk	-	8	-	-	-	-	5	4

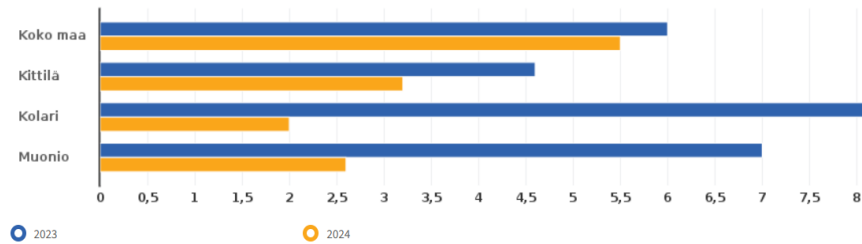
Nykytilannekartoitus: Nuoret

		Kittilä		Kolari		Muonio		Koko maa	
		2023	2025	2023	2025	2023	2025	2023	2025
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa %	8. ja 9. lk	-	9	-	9	-	13	-	7
	Lukio 1. ja 2. lk	-	10	-	8	-	-	-	9
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa %	8. ja 9. lk	-	3	-	5	-	-	7	4
	Lukio 1. ja 2. lk	-	7	-	-	-	-	-	5
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran %	8. ja 9. lk	5	6	5	9	-	11	8	6
	Lukio 1. ja 2. lk	-	8	-	-	-	-	12	9
Pelaa rahapelejä viikoittain, %	8. ja 9. lk	5	8	4	13	-	-	5	6
	Lukio 1. ja 2. lk	-	3	-	-	-	-	3	4

Nykytilannekartoitus: Työikäiset, ikääntyneet

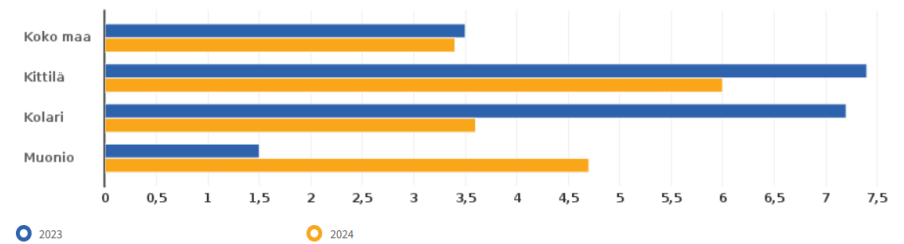
Päihdesairauksien vuodeosastohoitajaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

info ind. 3560 Sukupuoli: Yhteensä

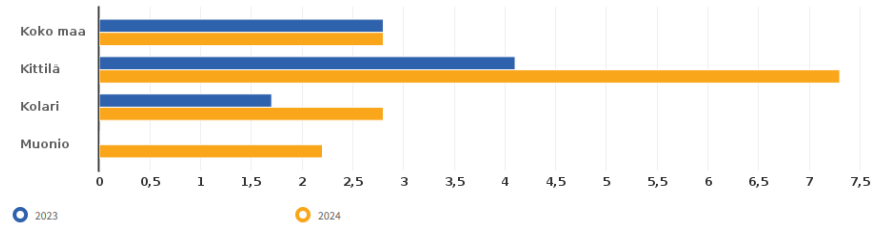
Päihdesairauksien vuodeosastohoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä

info ind. 3561 Sukupuoli: Yhteensä

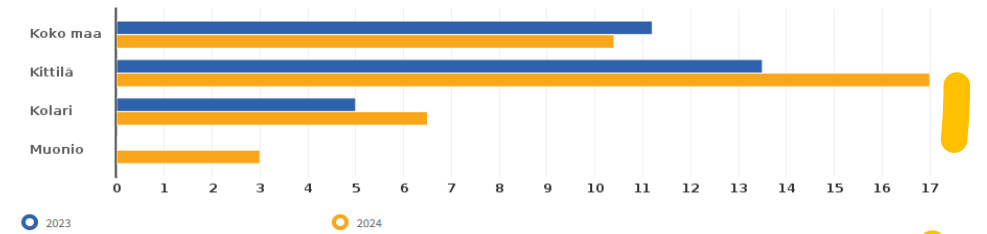
Polisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

info ind. 3089 Sukupuoli: Yhteensä

Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylliseksi epäilty / 1 000 asukasta

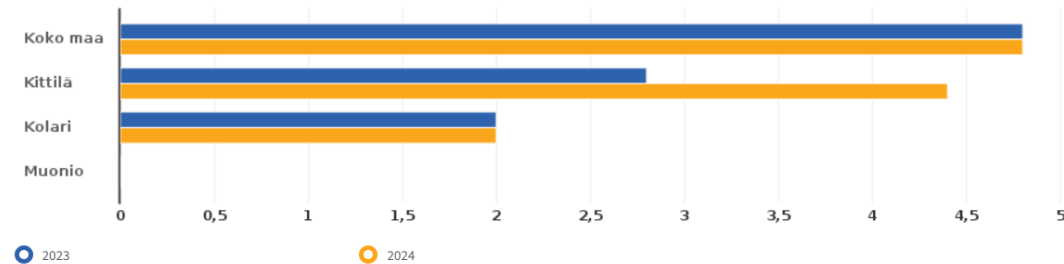
info ind. 3896 Sukupuoli: Yhteensä

Nykytilannekartoitus: Työikäiset, ikääntyneet

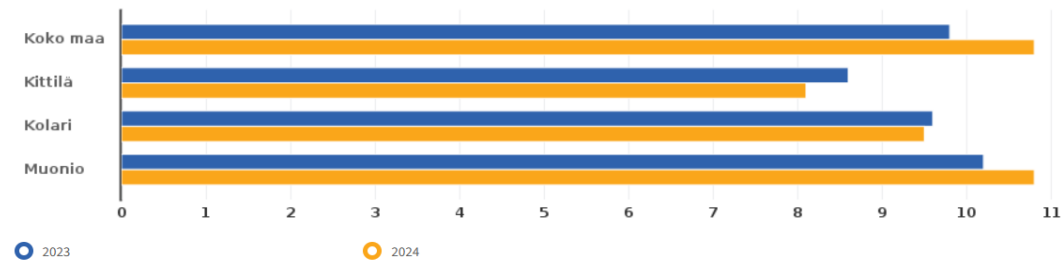
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta

info ind. 3093 Sukupuoli: Yhteensä

Työttömät, % työvoimasta

info ind. 181 Sukupuoli: Yhteensä

- Työttömyys: Kun työelämän tuoma rytmi ja yhteisöllisyys katoavat, saattaa vapaa-ajan lisääntyminen houkutella päihteiden käyttöön

Seutukunnalliset painopisteet ehkäisevälle päihdetyölle

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa valtakunnallisten tavoitteiden, suositusten ja lainsäädännön lisäksi myös paikallisesti laadittu suunnitelma.

Seutukunnalliset painopisteet vuosille 2026–2029 ovat:

1. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään kaikissa kunnan toiminnoissa.
2. Ehkäisevä päihdetyö ja pelihaittojen ehkäisy toteutuvat tiiviinä verkostoyhteistyönä.
3. Alaikäisten päihdemyönteisyys ja -kokeilut vähenevät ja päihteiden käytön aloitusikä nousee.
4. Työikäisten ja ikääntyvien päihde- ja pelihaitat vähenevät.
5. Vahvistetaan kuntalaisten ja ammattilaisten tietoutta päihteiden ja rahapelien haitoista.

1. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään kaikissa kunnan toiminnoissa.

Mitä tehdään?	Miten tehdään?	Kuka tekkee?	Miten arvioihan?
EPT-suunnitelma on tehty	EPT-suunnitelma käytetään päätöksenteossa	EPT-yhdyshenkilöt	Valtuustokausittain
Vahvistetaan EPT:n rakenteita	Kunnassa toimii EPT-ryhmä	Tarvittavat tahot	Toteutunut K/E
Aktivoidaan kuntaorganisaatiota ehkäisevään päihdetyöhön	Ajantasainen kunnan päihdeohjelma on käytössä ja yhteistyötä on sovittu työterveyshuollon kanssa	Henkilöstöhallinto; kaikki kunnan toimialat	Toteutunut K/E
EPT-teemat huomioidaan hyvinvointikertomustyössä	EPT ja pelihaittojen ehkäisy on osa hyvinvointisuunnitelmaa	Sivistyspalvelut	Toteutunut K/E
Mahdollistetaan päihteetöntä vapaa-ajan toimintaa	Kunnan tilaisuudet, kiinteistöt ja avustettava toiminta on päihteetöntä	Kaikki kunnan toimialat	Toteutunut K/E

2. Ehkäisevä päihdetyö ja pelihaittojen ehkäisy toteutuu verkostoyhteistyönä.

Mitä tehdään?	Miten tehdään?	Kuka tekkee?	Miten arvioihan?
Alueellinen EPT-työhön osallistuminen	EPT -yhdyshenkilöt osallistuvat hva:n järjestämiin EPT -verkostotapaamisiin	EPT-yhdyshenkilöt	Toteutunut K/E
EPT-kuntayhteistyön vahvistaminen	Kuntien välistä yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan	Sivistyspalvelut	Toteutunut K/E
Lisätään tietoa päihteiden ja rahapelaamisen riskeistä ja vastuista	Kartoitetaan Pakka -toimintamallin edellytyksiä	Sivistyspalvelut	Toteutunut K/E
Tarjotaan tukea päihteiden käytön ennaltaehkäisemiseksi	Mahdollistetaan kokoontumispaikka päihteiden käyttöä ennaltaehkäisevälle ja niiden lopettamista edistävälle toiminnalle	Kaikki kunnan toimialat	Toteutunut K/E

3. Alaikäisten päihdemyönteisyys ja -kokeilut vähenevät ja päihteiden käytön aloitusikä nousee.

Mitä tehdään?	Miten tehdään?	Kuka tekkee?	Miten arvioihan?
Lasten ja nuorten varhaisten kokeilujen määrä vähenee	Monialaisen yhteistyön tehostaminen; päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa	Sivistyspalvelut	Sanallinen kuvaus toiminnasta
Ehkäistään lasten ja nuorten nikotiinituotteiden käyttöä ja varhaisia kokeiluja	Päihteitä koskevat säännöt kouluissa, oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla ovat nähtävillä; NOKKO-malli käytössä jokaisessa kunnassa	Sivistyspalvelut	Säännöt nähtävillä K/E NOKKO käytössä K/E
Nuorten päihteidenkäyttö vähenee	EPT-viikon toiminnot kohderyhmälle	Sivistyspalvelut	Sanallinen kuvaus toiminnasta

4. Työikäisten ja ikääntyvien päihde- ja pelihaitat vähenevät.

Mitä tehdään?	Miten tehdään?	Kuka tekkee?	Miten arvioihan?
Päihdeasenteiden muokkaaminen	EPT-viikon toiminnot kohderyhmälle	Sivistyspalvelut	Sanallinen kuvaus toiminnasta
Päihteetön arki ikääntyessä	Ikääntyvien tapahtumissa tuodaan esille päihteiden käytön vaikutukset, riskirajat sekä lääkkeiden ja alkoholin yhteisvaikutus	Sivistyspalvelut	Viestintämateriaaleilla, tilaisuuksilla ja puheeksiotolla on lisätty ikääntyneiden tietoisuutta. K/E

5. Vahvistetaan kuntalaisten ja ammattilaisten tietoutta päihhteiden ja rahapelien haitoista.

Mitä tehdään?	Miten tehdään?	Kuka tekee?	Miten arvioihan?
Lisätään EPT-tiedon saavutettavuutta	EPT-tietoa löytyy kootusti kunnan verkkosivuilta	Sivistyspalvelut	Toteutunut K/E
Vaikutetaan päihdekulttuuriin ja asenteisiin	Hyödynnetään kokemusasiantuntijoilta saatavaa tietoa	Sivistyspalvelut	Toteutunut K/E
Vahvistetaan osaamista EPT-asioihin liittyen	Säännölliset, vuosittaiset koulutukset EPT-työtä tekeville	Tarvittavat tahot	Toteutunut K/E
Lisätään viestintää EPT-koulutusmahdollisuuksista	Koulutusmahdollisuuksista tiedottaminen	Sivistyspalvelut	Toteutunut K/E
Varhaisen puheeksi oton lisääminen	Kohtaamisissa hyödynnetään alueellisia Ota puheeksi -kortteja	Kaikki kunnan toimialat	Toteutunut K/E

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman valmistelu, seuranta ja arviointi

- Päävastuu ehkäisevän päihdetyön suunnitelman laatimisessa on ollut Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöillä:
  - hyvinvointikoordinaattori Emma Luukko (Kittilä)
  - työ- ja yksilövalmentaja Annika Mannersuo (Kolari)
  - liikunta- ja hyvinvointivastaava Pihla Jaakkola (Muonio)
- Suunnitelma viedään tiedoksi jokaisen kunnan vaikuttamistoimielimiin (nuorisovaltuusto ja vanhus- ja vammaisneuvosto), hytetu-työryhmään sekä muille tarvittaville tahoille, ja sen jälkeen asianomaiseen lautakuntaan.
- Suunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan vuosittain ja sitä päivitetään valtuustokausittain esim. hyvinvointikertomustyön yhteydessä.